



*Бурлака С. І.,
к.і.н., доцент, завідувач
кафедри історії й теорії
держави і права та
державного будівництва,
Білоцерківський
національний аграрний
університет*



*Долгий О. О.,
к.ю.н.,
Національна академія
прокуратури України*

ПОДАТКОВИЙ АСПЕКТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ОКУПАЦІЙНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ В 1941–1944 РОКАХ

Події Великої Вітчизняної війни вже близько семидесяти років є предметом прискіпливого вивчення дослідників. Здається, що не лишилося місця нез'ясованим фактам. Проте, на наш погляд, це не зовсім так. Указаний період сьогодні є одним з найбільш дискусійних у вітчизняній науці. Очевидно, це пов'язано з декількома основними факторами. Серед них: а) історія України з ідеологічного погляду почала розглядатися не виходячи з ідеологем та міфологем, а через призму здобутого суверенітету, в контексті загальносвітових подій, а не лише радянської державності; б) для дослідників почали відкриватися фонди архівів, доступ до яких раніше був обмежений. Це стосується й різних аспектів соціально-економічної політики окупаційної влади в Україні, у тому числі податкового.

Для досягнення мети цієї роботи автори спиралися на матеріали досліджень історичних подій на регіональному рівні, які відбувалися на Білоцерківщині, що, зокрема, висвітлювали у своїх роботах А. І. Гай, В. В. Репрінцев, П. І. Юхименко, В. О. Ярмола та ін., а також на архівні документи Державного архіву Київської області та Білоцерківського краєзнавчого музею. Їх узагальнення ще раз підтверджує, що історія Білоцерківського краю періоду окупації є типовим свідченням різноетапності реалізації планів нацистського керівництва відносно населення України і поділяється на два етапи: з липня 1941 року до початку другої половини 1942 року – період «загравання», і з другої половини 1942 року до визволення – період, який характеризувався відкритим терором, посиленням окупаційною владою тиску в усіх секторах соціально-економічної сфери, у тому числі в оподаткуванні.

На початку окупації німці здійснили ряд заходів, які частина населення сприйняла позитивно (були відкриті школи, лікарні, певною мірою підтримувалися підприємницькі та благодійницькі ініціативи щодо військовополонених, поранених, хворих тощо). Та далекі від задовільного, але й ці умови дуже швидко – вже з 1942 р. – почали погіршуватися. Як тільки стало зрозуміло, що війна затягується, а тому потреба у фінансових і матеріальних ресурсах незліченно зростає, окупаційна влада припинила будь-які загравання з місцевим населенням. Цей етап реалізації планів окупантів щодо населення України, перш за все, характеризується посиленням тиску як у місті, так і в селі. При цьому серед функцій, які покладалися окупаційною владою на місцеву поліцію (охорона порядку, збір відомостей та інформування німецької влади про настрої населення, реєстраційні тощо), були й податкові. Серед інших заходів урізноманітнювалася система податків, яка мала грабіжницький характер. Крім погектарного податку, який становив 100 крб на кожного працездатного, починаючи від шістнадцятирічного віку, вводився прибутковий податок з ремісників, так звані, шлюбні, смертні, за реєстрацію новонародженого та деякі інші податки і збори. Конфіскації підлягало все зерно, за винятком 10 кг у розрахунку на кожного члена родини на місяць та 1,5 кг добового раціону тварин. З липня 1942 року заборонявся будь-який продаж сільськогосподарських продуктів. Їх мали повністю здавати таким заготівельним організаціям, як «Заготзерно», «Заготскот» [1]. Тож не випадково, що, за архівними даними [2], наприклад,

у 1942 році план м'ясопоставок у районі був виконаний на 100 відсотків. Характерно, що окупаційна влада залишила недоторканною колгоспну систему, створену в останнє десятиріччя перед війною. Більше того, всіляко вдосконалювався інститут кругової поруки. Так, одноразовий сільськогосподарський податок встановлювався на всю громаду, а не на кожний двір. У разі невиконання цього зобов'язання на старосту села, зауважимо, не на окремого господаря, накладався штраф у розмірі 1 500–2 000 крб. У комплексі такі заходи надавали можливість окупаційній владі краще контролювати працю населення Білоцерківщини адміністративними методами, забезпечувати максимально можливі облік і вивезення виробленої продукції.

Окреслений напрям дослідження історичних подій, що відбувалися в Україні, її регіонах у період Великої Вітчизняної війни, віддзеркалює суперечливий характер оцінок та білі плями у вітчизняній історії того часу і на найближчу перспективу залишається актуальним.

Список використаної літератури

1. Державний архів Київської області. – Ф. 2225. – Оп. 1. – Спр. 10. – Арк. 83; спр. 7. – Арк. 243.
2. Державний архів Київської області. – Ф. 2225. – Оп. 1. – Спр. 17. – Арк. 1.